

AA,VV. BENAVENTE, Fran y SALVADÓ, Glòria (ed.), *Poéticas del gesto en el cine europeo contemporáneo*.

Intermedio, Barcelona, 2013, 485 pp.

Marga Carnicé Mur

Domènec Font acostumava a fer ressonar a les aules una inoblidable premissa: el cinema és la factoria de cossos més gran que les arts figuratives coneixen des de l'art estatuari antic. Una deducció que va quedar gravada a foc a la ment de molts dels seus alumnes, i que torna, en forma de tribut, en una operació comandada pels seus deixebles del grup CINEMA. Editada a càrrec de Fran Benavente i Glòria Salvadó Corretger, *Poéticas del Gesto en el Cine Europeo Contemporáneo* neix en la forma d'una interrogació: «és el cinema un art dels gestos?» (2013: 13).

Som davant d'una iniciativa pionera de glossar la memòria del cinema a partir de la seva condició creadora de gestos, i aquest pas és ambicions en esperit i en forma. Vint-i-tres autors són convidats a abordar la recerca d'una entitat que el cinema hauria perpetrar des dels seus orígens, fent possible la multiplicitat de formes que l'escola francesa, de Godard a Daney, sempre ha reconegut en les històries del cinema, i que es manifesta aquí en el desig col·lectiu d'albirar una base comú sense renunciar al segell personal de cadascun dels seus participants.

El resultat és un volum dividit en dues parts. A la primera («L'art del gest. Allò visible i allò tàctil»), Xavier Antich, Victor I. Stoichita, Ivan Pintor, Gonzalo de Lucas, Jordi Balló, Carles Roche, Francisco Algarín, Alan Salvadó, Violeta Kovacsics i Maria Adell, rastregen la

perpetració, mutació i natura migratòria del gest entre entitats com la paraula, el desig, el tacte i la construcció final d'una imatge testimonial. El gest pictòric intervé entre la complexitat del seu missatge i les limitacions d'un art que encara no posseeix el moviment ni la paraula (Xavier Antich), de la mateixa manera que a la terrisseria antiga, el desig de preservar la imatge d'allò estimat prefigura el cinema (Maria Adell) i connecta amb els desitjos de David Wark Griffith envers el rostre de Lillian Gish, o amb els de Renoir d'apropar-se a la commoció de Sylvia Bataille. L'art antic i l'eròtica de la filmació que Alain Bergala situa com a ritual inaugural de la modernitat en el cinema, comparteixen la poètica i el misteri dels gestos que inscriuen les seves imatges. I aquests gestos, diu Gonzalo de Lucas, «extreuen sempre a la llum els motius que han dut el cineasta a enregistrar les imatges» (2013:140). L'artista com a operador de gestos, diria Barthes, que el cinema metabolitza en diverses formes o supervivències: l'eloqüència del gest iconogràfic que deriva en motiu visual (Jordi Balló), la tradició gestual popular que transmigra en el gest recurrent en l'art d'una societat (Ivan Pintor), i els gestos imperials de l'expressió que fan del cinema un paisatge de la mirada (Alan Salvadó) i un art de les mans (Violeta Kovacsics). L'enfrontament dels autors a aquest magma gestual que transmigra de l'art al cinema, acaricia una idea important. Tot gest implica l'origen i les mutacions

de les seves representacions prèvies, i totes les seves reproduccions generen no només perpetracions, sinó també, tal com apunten Benavente i Salvadó Corretger tot seguint els afluents referencials d'Aby Warburg i de Giorgio Agamben, «transformacions de l'imaginari i metamorfosis de la història» (2013:19).

Per aquesta capacitat de mutar, però també de sobreviure i de romandre, és necessari que l'estudi dels gestos no convencionals o gestos insignificants –aquells que, diu Oksana Bulgakova, posen de manifest el mode en el qual les figures comuniquen amb el cos i, en definitiva, estan presents- visquis amb l'anàlisi del gest recurrent, de la seva condició oberta i interpel·lant i de les seves operatives en els cossos i en les corrents que conformen la història del cinema. Aquest és el propòsit que en la segona part del llibre («Obrar el gest. Política i memòria del cos») plantegen davant l'estudi de gestos concrets autors com Núria Bou i Xavier Pérez (el gest inhibitori), Manuel Garin i Albert Elduque (la significació del salt), Adrian Martin (el crit), Gino Frezza (la bufetada), Alain Bergala (el gest polític), Pilar Pedraza (el gest del mal en el nen) i Carlos Losilla (el gest del retornat de la mort). Si a la primera part el paper dels gestos com a mediadors entre el visible i l'invisible recorda les implicacions de la seva essència amb les de la construcció de la imatge cinematogràfica, el seu paper com a portadors de significat, com a «cristal·litzacions, especialment denses, d'un moment particular de la història» (2013:42), recorda la seva condició d'artefactes de memòria, condició que sovint desborda l'estètica del cinema cap a la seva dimensió política. En l'obrar el gest, s'opera també una resistència, una reconstrucció de quelcom que s'ha perdut i que el cinema lluita per a restituir, diu Agamben. I aquesta resistència, concerneixi a la història del cinema o a la història dels seus autors, els homes, troba molt sovint un vehicle de perpetració en el cos de l'actor. Heus aquí la necessitat de rastrejar en la seva herència el moment històric de Shakespeare o de Brecht (Santiago Fillol), del

cinema soviètic com a portador d'una revolució social (Oksana Bulgakova), o d'entreveure en totes aquestes dimensions l'existència d'una real i poc discutida poètica de l'actor, aquella que proposa aquí Nicole Brenez en aproximar-se a l'interpret com a creador i inventor del seu propi gest. Sergi Sánchez conclou el recorregut amb la reinvençió del gest en l'era digital a partir de l'estudi de la seva desfiguració. Si en l'alba gestual del Renaixement pictòric que ens mostra Xavier Antich, el gest anticipava l'eloqüència de la imatge en moviment del cinema dels orígens, davant del capitalisme de la virtualitat i de la nostàlgia d'allò real, el darrer cinema manifesta la necessitat de «profanar el cos del gest per a tornar-li el seu poder com a instrument de resistència» (2013: 485).

Cada capítol és una possibilitat, una finestra al viatge interior d'un espectador que persegueix el record particular d'una poètica gestual concreta. Però la presentació de totes aquestes negociacions en conjunt fila un camí de trobades, de llocs en comú i de desitjos que es troben i que apunten, potser per primer cop en l'estudi del cinema europeu, a una possible metodologia. *Poètiques del Gesto en el Cine Europeo Contemporáneo* ofereix una nova llum en la recerca d'una entitat en la qual, com en cap altre àmbit, diu Carles Roche tot seguint les tesis de Gumbrecht, «es fa patent quelcom de molt simple: que una de les grans obres del cinema (...) és la de *produir presència*» (2013: 162). •